

IGAZSÁGÜGYI SZAKÉRTŐK 2.

A Képviselői Információ Szolgálat jegyzete a Kormány [T/8004.](#) számú törvényjavaslatához kapcsolódóan áttekintést nyújt a 2016-os igazságügyi szakértői reform óta eltelt időről, a reform főbb elkövetéseiről és azoknak a szakirodalomban történő értékeléséről.

Bevezetés

A 2010-es évek elejétől érezhető tendencia a szakvéleményekkel szemben támasztott elvárások növekedése, amelyek következménye a szakértői tevékenységgel összefüggő, 2016-os reform. Ennek egyik oka a szakértői vélemények felhasználásának gyakorisága; míg másik ok a nemzetközi folyamatokban keresendő, mint például a gazdasági globalizáció diktálta szükségleteknek való megfelelés követelménye, a büntetőeljárás jog európaizálásának folyamata, valamint a tudomány és technika terén érzékelhető, a társadalomra is ható fejlődés (Kőhalmi 2004; [Bencze](#) 2017). A szakértőkről alkotott képet befolyásolta továbbá az ún. CSI-hatás ([Kovács](#) 2021), amely az ismert filmsorozatról kapta nevét és részben ennek is köszönhető, hogy a törvényszéki laboratóriumok munkája és eredménye a tárgyalások kulcselemévé vált.

A SZABÁLYOZÁS ELŐZMÉNYEI

A Magyarországra is begyűrűző hatás, valamint az alapvető jogok biztosához érkező panaszok ([AJB-4921/2016](#) és [AJB-512/2013](#)) vizsgálata nyomán az alapvető jogok biztosa 2014. júliusában áttekintette az igazságügyi szakértői eljárásokkal kapcsolatos visszasságok hátterét. A Kúria Elnöke 2014. márciusában a 2014.El.II.JGY.1/1–65. számú határozatával joggyakorlat-elemző csoport felállításáról döntött, amelynek eredményeként megszületett az „[Összefoglaló vélemény - A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban \(Tanulmányok a szakértői bizonyítás témaköréből\)](#)” című munka (lásd [Infojegyzet 2016/6.](#)).

Az Országgyűlés 2016. április 26-án fogadta el az igazságügyi szakértőkről szóló [2016. évi XXIX. törvényt](#) (a továbbiakban: [Iszaktv.](#)), amelynek egyik újdonsága, hogy egy jogszabályban tartalmazza az igazságügyi szakértőkre és a Magyar Igazságügyi Szakértői Kamarára ([MISZK](#)) vonatkozó szabályokat. A törvény hatálybalépése három lépésben történt: 2016. június 15-én, szeptember 15-én, valamint 2017. január 1-jén. A parlamenti vitában előtérbe került a minőségbiztosítási rendszer szükségessége, és számos felszólalás kitért a kamarai rendszer átalakítására.

- Az igazságügyi szakértő a munkáját a kirendelő hatóság, bíróság, ügyészség, rendőrség, közjegyző vagy bírósági végrehajtó kirendelése, vagy megbízása alapján végzi.
- Lényege, hogy az eljárásban valamilyen különleges szakértelmet igénylő tény vagy egyéb körülmény megállapításra kerüljön, vagy azt megfelelően megítélik.
- A tudományos ismeret-szerzés három lényeges eleme:
 - a megfigyelés,
 - a megfigyelés alapján egy feltevés megfogalmazása,
 - a feltevés valós, vagy valótlan voltának igazolása.
- A végső szó a bírót illeti.
- A 2000-es évektől indult *CSI: A helyszínelők* című amerikai bűnügyi televíziós sorozat újítása, hogy a nyomozást a laborba helyezi, ahol a tudomány segítségével oldanak meg megoldhatatlannak tűnő eseteket. Kulcsmondata: „*A bizonyíték sosem hazudik, de az emberek igen!*” Ez alapján alakult ki az ún. „CSI hatás” és került az angolszász tudományos kutatások középpontjába a bűnügyi sorozatok közvéleményre és az igazságszolgáltatás szereplőire gyakorolt hatása.

A 2016-OS REFORM LÉNYEGES ELEMEI

Az Iszaktv. **három** nagy **kérdéscsoportra** épül:

- az igazságügyi szakértők jogállása (3–59. §),
- az egységes kamara működése,
- az átmeneti időszakot szabályozó rendelkezések.

A reform lényege a szakértői tevékenység fogalmi elemeinek rögzítése, a szakértővé válás feltételeinek, a névjegyzék tartalmának, a névjegyzékből való törlésre vonatkozó szabályoknak a rögzítése, a szakértők képzésére és értékelésére, azaz a szakértői minőségbiztosításra vonatkozó elemek felépítése volt.

A szakértő a jól megfogalmazott bírói kérdésekre tudományos megalapozottságú és egzakt válaszokat képes adni, amely a szakértői véleményt a legobjektívebb és legfontosabb bizonyítási eszközzé emeli ([Összefoglaló vélemény](#)). „Az igazságügyi szakértő feladata, hogy a hatóság kirendelése vagy megbízás alapján, a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készített szakvéleménnyel, a függetlenség és pártatlanság követelményének megtartásával döntse el a szakkérdést, és segítse a tényállás megállapítását.” ([Iszaktv.](#) 3. § (1) bek.)

A korábbi szabályozás szerint az igazságügyi szakértő jogi és szakmai alkalmasságát a névjegyzékben való rögzítése garantálta. A névjegyzékbe való bekerülés elsősorban formai előírásokat tartalmazott, mint pl. büntetlen előélet, képzés, szakmai gyakorlat, kamarai tagság; a bekerülés normatív aktus volt és nem kapcsolódott hozzá szakmai felügyelet vagy minőségbiztosítási gyakorlat. A törvény hatálybalépése után a **minőségbiztosítás** fő szabályozását az Iszaktv tartalmazza, részletszabályait a [10/2006. \(III. 7.\) IM rendelet](#) az igazságügyi szakértői tevékenység folytatásához szükséges jogi oktatásról és vizsgáról, valamint a [9/2006. \(II. 27.\) IM rendelet](#) az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételekről tartalmazza, míg az

igazságügyi szakértői névjegyzék vezetéséről a [210/2005. \(X. 5.\) Korm. rendelet](#) határoz.

A Iszak. törvény bevezette a **szakértőjelölti pozíciót**. A meghatározott képesítésen túl, a képzés megszerzésétől számított, legalább ötéves szakirányú szakmai gyakorlat új eleme a szabályozásnak, csakúgy, mint a szakértőjelölti időszak alatt, tapasztalt igazságügyi szakértő, mint mentor mellett történő tevékenykedés. A törvény a szakértővé válás feltételévé teszi a szakterülettől függően 1–3 évi szakértőjelölti időt vagy 50 ügyet. Új eleme a szabályozásnak, hogy a kérelmezőnek igazolnia kell a miniszter által szervezett jogi oktatáson való részvételt és a jogi vizsga letételét is. Az Igazságügyi Hivatal szervezeti egységeként már 2015-ben megalakult az [Igazságügyi Szolgálatok Jogakadémiája \(1710/2014. \(XII.5.\) Korm. határozat](#) az igazságügyi politikáról). A Jogakadémia feladata az egységes szemléletű szakmai és hivatás-etikai képzések biztosításával az igazságszolgáltatáshoz kapcsolódó hivatásrend képviselőinek képzése, vizsgáik szervezése és lebonyolítása az azonos szemléletű joggyakorlat és végső soron az igazságszolgáltatás hatékony működése érdekében.

A minőségbiztosítás másik eleme az **ötévenkénti felülvizsgálat** bevezetése, melyre a Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara jogosult. Rendkívüli esetben azonban az igazságügyi minisztérium, mint névjegyzéket vezető hatóság, a hozzá beérkező panaszokra reagálva, soron kívül kérheti a szakértő minősítési eljárásának lefolytatását a kamarától így biztosítva a szakértők feletti minőségi felügyeletet. A korábbi etikai eljárások helyett a törvény bevezeti a fegyelmi eljárások rendszerét, lefekteti annak garanciális szabályait. Az igazságügyi szakértők a működésükkel kapcsolatban negyedévente statisztikai adatszolgáltatást kötelesek teljesíteni a MISZK felé ([13/2016. \(VI. 29.\) IM rendelet](#)). Az igazságügyi szakértők működésével kapcsolatos adatokat, feldolgozást követően, a kamara a névjegyzéket vezető Igazságügyi Minisztériumnak továbbítja. Ennek célja, a gyakorlati tapasztalatok érvényesülésének hatékonyabbá tétele. A törvény ezzel párhuzamosan átalakította az addigi kétszintű kamarai rendszert, összevonta az addig működő nyolc területi kamarát és egységes Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara jött létre.

A kamara elnöki posztját a kamara tagjainak általános és egyenlő választójoga alapján közvetlen és titkos szavazással 2020-ban választották meg, négyéves időtartamra ([Atlatszo](#), 2020). Az Iszaktv. szerint a kamara elnökének és elnökhelyetteseinek megválasztását a miniszternek jóvá kell hagynia. Az egyes szakterületek szerint csoportosuló szakértőket a szakmai tagozatok fogják össze, amelyek módszertani leveleket adhatnak ki ([MISZK, módszertani levelek](#)). A szabályozás változása háttérintézmények összeolvadását is eredményezte, az Igazságügyi Szakértői és Kutató Intézetek a Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézettel való 2017. január elseji összeolvadását, Nemzeti Szakértői és Kutató Központ ([NSZKK](#)) néven. Az összevonást három év alatt százmillió forinttal segítette a kormány (MTI, 2016. nov. 18.).

SZAKIRODALMI ÉRTÉKELÉSEK

A vita arról, mi az igazságügyi szakértő szerepe a döntéshozatalban, azaz meddig terjed a szakértő jogosultsága továbbra is vitatott a szakirodalomban ([Bányai](#) 2020). Másfél évvel az Iszaktv. hatálybalépését követően a magán- és kirendelt szakértő perbeli státuszát újragondoló szabályozási módosításra került sor ([Bányai](#) 2018). A Polgári perrendtartás módosítása a magánszakértő egyenrangú részvételét biztosítja az eljárásban, amely [Bányai](#) szerint „valójában átmenetet képezi az eddigi – kirendelt szakértőre épülő – polgári peres eljárás rendszerének, és a – magánszakértőket alkalmazó – közjegyzői előzetes bizonyítás gyakorlatának”. [Bányai](#) kiemeli, hogy míg a korábbi szabályozás a szakkérdések vizsgálata terén egy szakértős volt, addig a polgári perrendtartásról szóló [2016. évi CXXX. törvény](#) szakértőkre vonatkozó szabályozása – szakértői megítélés szerint – előtérbe hozhatja a kettő, vagy még inkább három szakértői együttműködéssel számoló modellt, amely az eljárások hosszát és költségeit is növelheti.

A Magyar Országos Közjegyzői Kamara ([MOKK](#)) 2021-ben jelezte (MTI, 2021. aug. 17.), hogy évről évre többen kérik előzetes bizonyítás elrendelését, [igazságügyi szakértő kirendelését a közjegyzőktől](#). Az [előzetes bizonyítások](#) száma még 2020-ban, a Covid19 világjárvány alatt is nőtt 2019-hez képest.

Igazságügyi szakértő kirendelését gyakran kérik építőipari vitákban vagy balesetek okának megállapítására, mezőgazdasági vadkár esetén vagy például termékminőséggel kapcsolatban és egészségügyi kérdésekben.

A Iszaktv. egyszerűsítette a kompetenciavétség megállapítását és egyben szigorította a vétség büntetését. A kompetenciavétségről [dr. Horváth Csaba](#), a Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara (MISZK) fegyelmi ügyekért felelős elnökhelyettese azért ír, mert elterjedni látszik a szakvélemények/szakértők megtámadását kompetenciaoldalról kezdeményező gyakorlat.

Egyes szerzők ([Nogel](#) 2019) a törvény által felépített értékelési rendszert a minőségirányítási folyamat szerves részének tekintik, azonban a törvényben megfogalmazott szempontokat inkább a minőség ellenőrzését jelentő eszközöknek tartják, amelyek azonban nem azonosíthatók a szakértői minőségbiztosítással, vagyis egy minőségbiztosítási rendszer kritériumait nem teljesítik.

A megújult Igazságügyi Nyilvántartó Rendszer ([INZR](#)) 2020-tól érhető el. Mind adatstrukturális, használhatósági, mind felhasználói élmény tekintetében egy egyszerűbb, átláthatóbb, több szempontú keresést lehetővé tevő ([Szűcs](#) 2020) információs felület, amely a régi névjegyzék használhatóságát ért kritikai megjegyzésekre reagálva született.

Tanulmányában [Szűcs](#) (2020) arra világít rá, hogy az igazságügyi szakértők létszámában csökkenő tendencia mutatkozik: míg 2010-ben 4300, a 2016-os törvény hatálybalépésekor 3550, 2020-ban, a tanulmány írásakor 2853 regisztrált igazságügyi szakértői létszámról ad számot. Jelen Infojegyzet készítésekor, 2024 márciusában az [INZR](#) szerint 2584 természetes személy, 581 gazdasági társaság és 5 intézmény szerepel az igazságügyi szakértői nyilvántartásban.

A Kamara 2019-ben kezdeményezte a szakértői díj emelését ([MISZK 2019](#)). A [4/2022. \(II. 1.\) IM rendelet](#) értelmében a hivatalból kirendelt igazságügyi szakértők óradíja a 2008 óta változatlan 4000 forintról két lépcsőben: 2022. március 3-a után 6000, majd 2023. január 1-jétől 8000 forintra emelkedett ([3/1986. \(II. 21.\) IM rendelet](#), [MISZK 2023](#)).

A szakértői bizonyítás hatékonyságának vizsgálata, mint igény a Kúria Összefoglaló véleményében is megfogalmazásra került. Az Országos Kriminológiai Intézetben 2020–2022 között folytatott kutatás a szakértői bizonyítás hatékonyságának növelését vizsgálta az új szabályozás és a büntetőeljárás folyamatának tükrében a szakvélemény hiteltérdeklőségének tényezőit és megvalósulását véve górcső alá (Kármán 2023). Ennek egyik megállapítása, hogy a módszertani levelek célja az igazságügyi szakértői szakterületek működési körének meghatározása, a szakértők kompetenciaköreinek, a vizsgálható kérdéseknek, az alkalmazott vizsgálatoknak és módszereknek a tájékoztató leírása. Emellett a szakértői tevékenység gyakorlásának számonkérhető alapjait a minőségbiztosítás intézményei teremthetik meg.

NEMZETKÖZI KITEKINTÉS

A magyar példa mellett találunk más jellegű nemzetközi példákat, ahol az igazságügyi

szakértői tevékenységet külön köztisztviselők felállításával nélkül működtetik (német, francia, lengyel modell). Általánosságban elmondható, hogy az olyan országokban, ahol nincsen szakértői kamara, ott a felsőbb bíróságok töltenek be névjegyzékvezetési vagy szakmai koordinatív szerepet; és mellette léteznek a szakértők szakmai egyesületei, amelyek hatáskörébe tartoznak a szakmai tevékenység fejlesztését célzó tevékenységek, pl. képzések, konferenciák szervezése (Németh 2022.).

Az európai unió tagállamainak nemzeti jogszabályai határozzák meg a szakértők feladatait, felelősségi körét, a szakértővé válás képesítési követelményeit. Az Európai Bizottság Jogértvényesülés programja keretében elindult [honlap](#) lehetőséget biztosít arra, hogy a tagállamok információt töltsenek fel saját nemzeti rendszereikről, valamint elérhetővé tegyék nemzeti igazságügyi szakértőket nyilvántartó honlapjait (pl. [Ausztria](#), [Szlovénia](#), Lettország Litvánia és Észtország [közös nyilvántartással](#) rendelkezik, amely angol nyelven kereshető).

Források:

- Bencze Krisztina: Kontroll a szakértők felett: A szakértői minőségbiztosítás szabályozása. [Jog-Állam-Politika 2017/1.](#), 103-113.
- Kovács Gábor: Forenzikus tudományok ostrom alatt, [Belügyi Szemle 2021. 69\(10\)](#), 1741-1758.
- [Bányai István](#): Igazságügyi szakértők – aggályos szabályozás az új Pp.-ben. 2018.
- Nogel Mónika: Tévhitek a szakértői minőségbiztosítás fogalma kapcsán: Minőségbiztosítás-e az igazságügyi szakértők törvényben előírt értékelése? [Jogiforum](#), 2019. január 15.
- Nogel Mónika: A szakértői bizonyítás aktuális kérdései, HVG-ORAC, 2020.
- Kovács Gábor: A kognitív torzítás veszélyei a szakértői véleményalkotásban. [Jog-Állam-Politika](#), 2022/3., 25–43.
- Németh Gabriella: Közérthető, tisztességes, hatékony és kompetens - Etikai minőségbiztosításra tett kísérletek az igazságügyi szakértői közreműködésben. [Jog-Állam-Politika](#), 2022/1., 161-176.
- Bányai István: Az igazságügyi szakértő helye, szerepe a döntéshozatalban. *Magyar Jog*, 2020/2., 120-122.
- Szűcs Gábor: Az igazságügyi szakértői névjegyzék múltja, jelene és jövője. [Fontes Iuris](#) 2020/3., 35-45.
- Kiss Enikő: A szakvélemény hatása a jogi döntéshozatalra. [Jogiforum](#), 2024. február 22.

Készítette: Dr. Szalay Klára
Képviselői Információs Szolgálat
E-mail: infoszolg@parlament.hu

infoszolg

Internet: www.parlament.hu/infoszolg
Intranet: intra.parlament.hu/infoszolg/
Telefon: (1) 441-6486